

אורתיות מחכימות - גליון ה' -

י"ל ע"י סטאם - פרויקט פיקוח הסת"ם העולמי
בראשות ובהכוונת הגאונים הג"ר משה אורי בלוי שליט"א, הג"ר חיים שפרלינג שליט"א, הג"ר יעקב זיונס שליט"א, הג"ר דן בריקר שליט"א והג"ר ראובן מנדלוביץ שליט"א

שאלת חכם

שאלות אקטואליות שעלו על שולחנם של רבני 'בית ההוראה' של סטאם

בד"ר יגיד עליו רעו
י"ד הצד"י שנפסק בהפסק דק מגופה ונשאר חלק מירך היו"ד דבוק להנו"ן,
האם אפשר לתקנה שלא כסדרן?

תשובת הג"ר משה אורי בלוי שליט"א:

בביאור הלכה (סי' ל"ב סעיף כ"ה ד"ה 'אות אחת') האריך להוכיח שאם נעשה הפסק דק שלא ניכר פרידתו להדיא והתינוק קורא יפה, אפילו אם אירע כן בצד"י בין היו"ד להנו"ן וכל כה"ג, מותר לתקן ולא מיקרי שנחלק לשתי אותיות כיון שניכר ע"י שההפסק דק שהיא אות אחת. ודלא כהפרי מגדים שהחמיר להחשיבה שנחלקה לשתי אותיות אף כשלא ניכר פרידתו להדיא. ובמאמר המוסגר כתב הביאור הלכה דאפשר דאין צריך אפילו להראות לתינוק, שהרי התינוק ודאי יקרא יפה דומיא דח"ת שכתב הש"ע (שם) דקריאת התינוק אינה מעכבת. ובמסקנת דבריו כתב שיש לחוש לכתחילה לדעת הפרי מגדים ורק במקום הדחק יש לסמוך להקל שיהיה מותר לתקן דלא כהפרי מגדים.

ומעתה יש לדון בהנידון דידן כשנפסק היו"ד מהנו"ן אף חלק מירך היו"ד נשאר דבוק להנו"ן, האם בזה גם הפרי מגדים יודה שלא חשיב שנחלקה לשתי אותיות, ויעיל תיקון גם שלא במקום הדחק ויהיה נחשב למחודד, או לא.

והנה במקדש מעט (סי' ל"ב ס"ק קט"ז) כתב שאם נפסק רגל היו"ד הצד"י ונשאר מקצת ממנו דבוק בהנו"ן וע"י זה תינוק מכיר, מהני תיקון, אפילו אם היו מכסים היו"ד היה תינוק אומר על חלק השני ב', מכל מקום כיון דכשוראה ב' החלקים הוא מצרפן מהני תיקון עכ"ל. ויעוי"ש בגידולי הקדש שכתב שאפילו לדעת הפרי מגדים שפוסל אות שנחלקה לשתי אותיות אפילו בהפסק דק, אך כשהיכר הוא ע"י 'תמונת גוף האות' כ"ע מודו דמהני היכר זה להחשיבם כאות אחת, עיי"ש.

ולכאורה הדברים מפורשים בפרי מגדים, דיעויין בפרי מגדים (בפתיחה לסימן ל"ב ד"ה 'אם מצאתי') שכתב ז"ל 'ונסתפקנו בפנים (מבצות זה ס"ק כ') ולעיל בפתיחה בשאר אותיות אם ניכר פרידתם להדיא ותינוק קורא כצורתה אי מהני לתקן. עתה עיינתי בסוף סימן ל"ז בבית יוסף בד"ה 'מצאתי כתוב חוטא שאין נוגע' כי מבואר דכל שניכר להדיא פרידתם אפילו תינוק לא מהני והוי שלא כסדרן, ולפי זה הא דסימן ל"ב סעיף כ"ה אם אין יוד"י האלפין נוגעים ותינוק דלא חכים מכירם, היינו שאין מכירם פסול, ואין הכי נמי דאין צריך להראות לו כל שאין פרידתו ניכר להדיא מידי דהוי אח"ת שאין מורגל והב"ן. עכ"ל.

וחזינו להדיא שמדמה את חטוטרת הח"ת שנפסקה, ליו"ד האל"ף שנפרד מגופה. והיינו דס"ל דסיבת מה שמותר לתקן י"ד אל"ף שנפסק ואין ניכר להדיא פרידתו היא משום דמי לח"ת שנפסקה שכתב השולחן ערוך לחי"ת שנפסקה חטוטרת. ומתעם הג"ל דיעיד עליו רעו, וכמו דמצינו גבי חטוטרת הח"ת דאף שנחלקה בכל זאת היא מועילה להכיר שהיא ח' ולא ב' זיינין, הוא הדין י' האל"ף שנפסק נמי יש להכשיר מטעם זה שהע"ן הפוכה מגלה על היו"ד שהיא חלק מהאל"ף ואינה אות בפני עצמה.

וחזינו מינה דס"ל להפרי מגדים שאפילו קוף דק מהני להיחשב היכר שהיא אות אחת וכדברי המקדש מעט, דאי לאו הכי אין שום דמיון בין חטוטרת הח"ת שנפסקה ליו"ד האל"ף שנפרדה מגופה.

אמנם מדברי הביאור הלכה הג"ל שהכשיר בשעת הדחק אפילו צ' שנחלקה לשתי אותיות ממש, וצידד שאפילו קריאת תינוק אינה מעכבת דומיא דחטוטרת הח"ת שנפסקה שכתב השולחן ערוך להכשיר לתקן אף שאין תינוק מכיר, משמע איפכא. שמדמה את חטוטרת הח"ת שנפסקה, לצד"י שנחלקה לנו"ן י"ד, וחזינו מינה דלא שגי בקוף בלבד להוכיח על צורתה, דאי לא הכי לא דמי לצד"י שנעשית ב'. ועל כן הוכרח הביאור הלכה לומר שסיבת ההכשר בחטוטרת הח"ת שנפסקה היא משום שלא ניכר להדיא פרידתה, והוא הדין בצד"י שנחלקה לשתי אותיות יש להכשיר אם לא ניכר פרידתה להדיא. ובהכרח דלא שגי בחטוטרת שנחלקה להיחשב יגיד עליו רעו דהא הביאור הלכה מדמהו לצד"י שנחלקה לשתי אותיות בהפסק שאינו ניכר. וכלומר שהיכר שלא נעשית ב' אותיות הוא ע"י מה שההפסק אינו ניכר, ולא ע"י שהחטוטרת מגלה עליה שהיא ח' ולא שתי זיינין.

אמנם נראה לומר דבנידון דידן שנשאר חלק מרגל היו"ד דבוק לנו"ן יש להקל להכשיר לתקן לכתחילה ממה נפשך לדעת הפרי מגדים שרי לתקן, דהא ס"ל דבקוף של חטוטרת שגי להיחשב יגיד עליו רעו וכדברי המקדש מעט הג"ל. וגם לדעת הביאור הלכה אין דלא שגי בקוף בלבד להיחשב יגיד עליו רעו אף לשיטתו אין צריך לאותו להא דיעיד עליו רעו כלל, וסגי במה שאין ניכר להדיא פרידתו להיחשב היכר שלא נעשו ב' אותיות. ומה שלא הכשיר גבי צ' שנעשית ב' רק בשעת הדחק, היינו משום שחושש לדעת הפרי מגדים שסובר שנעשית ב' אותיות אבל בנידון דידן שגם הפרי מגדים מודה דלא נעשו ב' אותיות ושרי לתקן, לכ"ע יהיה מותר לתקן אפילו לכתחילה.

וזה אין לומר שנחשוש לשני הצדדים, א. שלא שגי בהיכר ע"י שההפסק אינו ניכר להדיא. ב. שלא שגי בקוף בלבד להיחשב יגיד עליו רעו. שהרי זה מפורש בשולחן ערוך להח"ת לתקן חטוטרת הח"ת שנפרדה, ומאי שנא ממה שכתב בתחילת דבריו שלא מהני תיקון לח"ת שנעשית ב' זיינין, ובהכרח לומר כאחד משי התירושים הג"ל, או משום שההפסק אינו ניכר, או משום שסגי בחטוטרת להיחשב יגיד עליו רעו, ובמקום שיצטרפו שניהם יחד ממה נפשך יועיל תיקון שלא כסדרן.

אך כשההפסק ניכר להדיא לא יועיל יגיד עליו רעו ע"י קוף בלבד, דיעויין במשנת סופרים (סוף אות ח') שנסתפק באופן שנפרדה החטוטרת בשלימותה מהח"ת מצד אחד, האם יש להקל לתקן אפילו אם ניכר להדיא פרידתו, ויעוי"ש בביאור הלכה שביאר שורש הספק דכיון שלא נפסקה החטוטרת עצמה באמצעה, רק שנפרדה מהח"ת, יש לדון שעדיין שם חטוטרת עליה ולא הוי כחטוטרת שנפסקה באמצעה שאינה רק קוף בלבד, ועמד בצ"ע בזה. סגי בזה. אבל בדיעבד ודאי שגי לירך היו"ד אף בפחות משיעור קולמוס, ודלא כרבת השבט הלוי.

וחזינו מינה דכל מה דמספק"ל היינו דוקא באופן זה שנשאר עליה שם חטוטרת ויש לדון שמא תועיל החטוטרת להציל אפילו באופן שניכר להדיא פרידתו. אבל אם נחלקה החטוטרת עצמה ונעשית שני קוצין, בזה ודאי אין להכשיר ולא שגי בקוצים שנשתייך מהחטוטרת להיחשב היכר שהיא ח' ולא שתי זיינין. ורק ביו"ד האל"ף שנפסק מגופה שיתר האות

1. ולפלא שהמקדש מעט לא כתב בחולל דבאופן זה אפשר לתקן אפילו להפרי מגדים.

לצלר אומן

טיפ קליגרפי מאת
הרב ישראל בורנשטיין
מכון קסת הסופר

'הגדרות יחסיות' במקום 'הגדרות מספריות'

בהגדרות יחסיות' ההגדרות נשארות קבועות בין באותיות רחבות ובין באותיות צרות ובודאי באותיות בינוניות, לכן בשורות של חסר או יתיר הסופר מקבל דיוק במבנה האותיות, בשונה מהגדרות מספריות' שבהן לכל גודל אות נצטרך הגדרות שונות.

בנוסף, 'הגדרות יחסיות' מדברות על ה'נשמה' של האות ולכן ההגדרות נותנות לנו יותר פריים לדוגמא: באיזה עומק תהיה רמת הקימור של הקו התחלה' וכו'. ה'נשמה' של האות גם נותנת לנו הבנה איך לתקן את האות תוך כדי הבנייה. כאשר התחלנו אותה בצורה לא נכונה, כך שבסופו של דבר האות תיראה מרשימה.

לדוגמא האות ק' בהגדרות יחסיות' מקבלות יותר הגדרות, וכדלהלן: 1. יש לנו הגדרה של אורך המושב ביחס לאורך הג' (רוחב האות). 2. הגדרה של נטיית הקו התחלה בהתאם לרוחב האות (12.32 באות מרובעת). 3. מיקום המלבן של רגל שמאל ביחס לרוחב האות. 4. מיקום מדויק של קצה רגל שמאל וכתוצאה מכך הנטייה של הרגל (12.32 באות מרובעת).

כל אלו הגדרות שנשארות קבועות בין בשורה תמה' ובין בשורות 'חסר' או 'יתיר' כלומר בהרחבת או הצר.

אותיות פורחות

צורת האות ה' פסול ההי"ן חתי"ן

איתא בברייתא (שבת ק"ג): שלא יכתוב ההי"ן חתי"ן. והיינו שלא ידביק את ירך הה"א לגגה שתדמה לחי"ת, אלא יתלה את הירך רחוק מן הגג (צ"ח) ומשמע לכאורה שאם הדביק את הירך לגג פסולה. אלא שמשמעות דברי הגמרא (מנחות כ"ט): שספרי דוקני היו חוטרים את גג החי"ת ותולים את רגל הה"א, נראה שתליית רגל הה"א היא רק להיזכר מצוה ואינה מעכבת.

ועיין במדרי (הלכות קטנות רמז תתקנ"ג) שעמד על דיוק זה ונסתפק בזה, ובתשב"ץ (חלק א' סימן נ' - נ"א) פשיטא ליה להכשיר. ומה דאיתא בבבביתא בשבת לפסול ההי"ן חתי"ן ביאר התשב"ץ דהיינו דוקא כשהדביק עב ונדמית לחי"ת אבל בדביק דק אין לפסול כיון שצורתה עליה.

והנה בביאור הגר"א (סי' ל"ב סעיף י"ח) עשה פשרה בזה, שבמקום שמנהג הסופרים לעשות חי"ת בחטוטרת ויש היכר יפה בין החי"ת לה"א, יש להקל שתליית רגל הה"א אינה רק למצוה, אבל במקום שנהגו לעשות חי"ת עם גג ישר [כשיטת רש"י], תליית רגל הה"א מעכבת משום שאין שום היכר בינה לבין החי"ת.

ובזה תתיישב סתירת דברי הגמרא במנחות הנ"ל דמשמע שתליית רגל הה"א היא רק למצוה, לדברי הברייתא בשבת שפסלה ההי"ן חתי"ן, דכונת הגמרא במנחות שתליית רגל הה"א היא למצוה בלבד משום שהספרי דוקני היו חוטרים את גג חי"ת ולכן לא היו צריכים לתלות את רגל הה"א, ואפילו הכי ספרי דוקני נהגו לסלול לתלותה.

ולכאורה יש ב' נפק"מ בין תירוץ התשב"ץ לתירוץ העולה מדברי הגר"א:

א. אם עשה את שאר החתי"ן עם חטוטרת והדביק את הירך לגג בדביק עב (צ"ח 2).

ב. אם עשה את שאר החתי"ן בלי חטוטרת והדביק את הירך לגג בדביק דק (צ"ח 3).

אמנם יעויין בביאור הלכה (שם ד"ה רגל הה"א) דפשיטא ליה שגם מה שהיקל הגר"א כששאר החתי"ן בחטוטרת היינו דוקא באופן שהרגל נוגעת לגג בדביק דק כחוט השערה ותמונת ה"א עליה, אבל אם נדבקה רגל הה"א לגג בדביק עב ונראית כחי"ת, בודאי לא יעיל מה ששאר החתי"ן עם חטוטרת לשנות את צורתה מצורת חי"ת לצורת ה"א.

והנה הר"ש (ש"ת סימן קמ"ז) האריך לחלוק על שיטת המקילים בתליית רגל הה"א ופירש משמעות דברי הגמרא במנחות שתליית רגל הה"א היא למצוה בלבד, שהספרי דוקני לא הסתפקו בהפרדת רגל מהגג כחוט השערה (צ"ח 4) אלא עשו הפסק ניכר בין הרגל לגג.

והנה לא נתפרש להדיא מהו שיעור הפסק ניכר, אך יעויין ב"אלפא ביתא" (הארוך אות ק) שעולה מדבריו שהשיעור הוא חצי קולמוס בין הירך לגג. אך יש להזהר שלא ורחיקה יותר מידי כי ע"ז זה עלול להיות שיקצר הירך משיעור אות קטנה, וק"ל ששיעור זה הוא לעיכובא גם בירך השמאלי².

ולדינא: יעויין בביאור הלכה שם הביא כמה ראשונים דס"ל גם כן להחמיר בדביק רגל הה"א לגגה אף שניכרת צורתה ולא נשתנית לצורת חי"ת. ומסיק שאם נמצא כן באמצע קריאת התורה אין להוציא אחרת. אבל בתפילין ומזוזות יהיו ספיקא דאורייתא אין להקל אפילו בנגיעה דקה והגריה היו חק תוכות. ועמד בצ"ע אם יש להקל בשעת הדחק באופן שידוע שנעשתה הנגיעה לאחר הכתיבה לסמך על דעת הסמ"ק (סימן קנ"ג) שמכשיר לתקן ע"י גריה באופן שכבר נגמרה צורת האות בכשרות. אך לקמן במשנה ברורה (סימן ל"ז ס"ק י"א) כתב להדיא להחמיר גם בזה.

ואפילו אם הדביק הוא ע"י צבע אחר כתב המשנה מרדכי (צורת אות ה' אות כ"ה) שהיא פסולה. ועוד הביא שם (אות כ"ז) שאפילו אם נדבקה רגל השמאלית לימנית בקו דק (צ"ח 5) ג"כ אין להכשיר [אפילו אם הדביק הוא ע"י צבע אחר], משום שסוף סוף הרגל אינה תלויה, וכמובא במשנת סופרים (אות ק') שיש לפסול בנגיעת ירך הקו"ף למעב, אך אם יש אפילו הפסק דק כחוט השערה בין הירך לגג (צ"ח 6) כתב המשנה ברורה (סי' ל"ב ס"ק פ"ב) דסגי בזה להחשיב את הירך תלויה. אך אם אין ההפסק ניכר לעין רק ע"י התבוננות בוכנית מגדלת הורו פוסקי זמנינו שאין להכשיר³.

ועוד כתב המשנה מרדכי (שם אות י"ח - כ') שכל זה דוקא בכתב בית יוסף שהירך היא כיו"ד הפוכה וצורתה ניכרת, אבל בירך ה"א בכתב ועל"ש או בכתיבת שם הקודש על פי הוזהר שירך שמאל אינו עשוי כצורת י' הפוכה אלא כעין קו משוך בלבד (צ"ח 6) אין ראייה מדברי המשנה ברורה הנ"ל להכשיר בהפסק דק כחוט השערה, ויש לחוש להחמיר שנשתנית צורתה לחי"ת.

נערך ע"י מחבר הספר 'סימא דקדושה' על המ'קדש מעט' והוגה ע"י הגר"ר יעקב אליעזר זיונס שליט"א

1. יעו"ש שכתב שאורך הירך השמאלי הוא כשיעור ג' חצי קולמוסים והוא יורד ב' קולמוסים מתחת לשיטה והיינו שקולמוס ומחצה נכנס לחלל האות, וכיון שעובי המשב הוא קולמוס ועובי החלל גם הוא קולמוס נמצא ששיעור הרחוקת הירך מן המשב הוא בשיעור חצי קולמוס.

2. יעו"ש בסימן ל"ב סעיף ט"ז.

3. אף שבש"ת 'שארית ישראל' (סימן י"א - י"ב) היקל בזה, אבל האון מטשעבין בדובב משרים (סימן א') החמיר. ויעו"ש במשנת הסופר (סימן ה' אות ה' 'ביאור הסופר' ד"ה יאם נגעה) שכתב לזון אם יש לחלוק בין פסול היקף גיל להגידן דיון בנגיעת רגל הה"א. דאפשר לומר דכל פלוגתאם היא דוקא לגבי דין היקף גיל ולא לגבי שיעור בעיקר הצורה. והביא מהשבת הלוי (חלק א' סימן ז' ס"ק ח') שהכריע שהולכים לפי ראות העין בין לקולא בין להומרא. דהיינו שאין אם לפי ראות העין נראה שאינו נוגע אך בהתבוננות בוכנית נראית נגיעה אפילו הכי מקילים לזון כפי ראיית העין שהוא הקובע למעשה. וכל שכן שאין לסמוך לקולא על התבוננות בוכנית, וכן כתב במשנת מרדכי (סימן ל"ב סעיף י"ח אות קע"ב) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שדנים לפי ראות העין אפילו לקולא וכל שכן לחומרא.

- 2 -

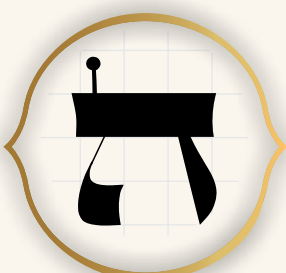
- 1 -

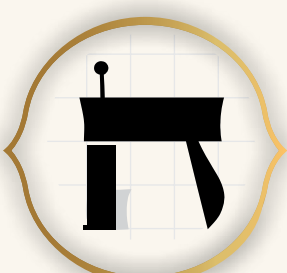
- 4 -

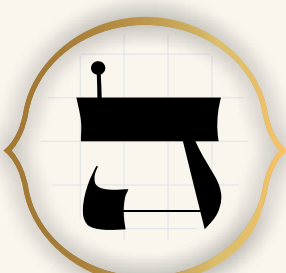
- 3 -

- 6 -

- 5 -

צורות האותיות מתוך הספר מקדש מעט מהדורת 'סימא דקדושה'

העצמית

תשובות לשאלה מהעלון הקודם // האם ה"א כשרה?

א. לכאורה היה נראה להכשיר שהרי מה שמחבר בין הירך הימני לשמאלי זה גפילאסין אבל ע"פ דברי המקדש מעט שפוסל אם נשתנה צורת האות אפילו אם מה שפוסל זה צבע אחר נראה לפסול שהרי כאן נשתנה לאות ב' ע"י הנגיעה.

ב. לענין תיקון בת"מ ודאי שמועיל תיקון דנשאר צורת אות. ואפילו כמות שהוא נראה שיכול לתקן דדינו כ"גפילאסין" המובא במשנ"ב (ס"ק ע"ח) בשם הרמ"א באבה"ע.

מסורת המדור היא לעורר לב המעיינים. התגובות לשאלות אינן מביעות את עמדת סטאמ"פ ו/או רבני סטאמ"פ.

תמונת הסוגייה

תמונות עדכניות מ'לשכת ההגה' של סטאמ"פ

האם הוי"ו כשרה או שהיא ספק י?

תשובות למדור זה ניתן לשלוח למייל:

s800201151@gmail.com (לציין בשורת הנשוא 'תמונת הסוגייה')

תגובות נבחרות יפורסמו בעז"ה בגליון הבא.

סטאמ"פ הינו ארגון ראשון מסוגו העוסק בפיקוח על מוצרי סת"ם. מוצרי הסת"ם שתחת פיקוחנו נכתבים ע"י סופרי-סטאמ"פ, עם קלף וזיו שמאשרים על ידינו, עוברים הגהה כפולה על ידי שני מגייה-סטאמ"פ ושתי הגהות מחשב, ולבסוף מאושרים ומוחתמים על ידינו. ארגון סטאמ"פ פועל ללא מטרת רווח ועומד תחת עינים הפקוחה של גדולי הרבנים בתחום הסת"ם.

אישור והחתמת מוצרי סת"ם | לשכת הגהה | הכשרת מגייה | בית הוראה | ליווי סופרים

שעות קבלת קהל בבית ההוראה: א-ה 15:15-15:45 שמואל הנביא 90 ירושלים.

מספר טלפון: 1800201151 | מייל: s800201151@gmail.com

להרשמה לקבלת העלון לחץ כאן <<